

Parshat Balak Who is the Talking Donkey?

Simon Wolf

After gaining God's acquiescence to join the messengers of Balak, with the proviso that he will be bound by God's guidance, Bil'am begins his trek to meet Balak who has summoned him to curse Bnei Yisrael. The preparations for his journey begin with Bil'am awakening in the morning and saddling his donkey; he then heads out with his two servants and the dignitaries of Mo'av. Suddenly, the Torah interjects that God was incensed that Bil'am was journeying with them (see Parshat Balak – Common Identity as to the reason for God's anger) which begins a series of interactions between Bil'am and his donkey.¹ “And an **angel of God stood himself in the way** as an adversary against him...**and when the donkey caught site of the angel of God blocking the way with his sword drawn, the donkey swerved from the way and went into the fields; Bil'am struck the donkey** in order to direct it back on to the road. The **angel of God then moved to station himself on a path between the walls of the vineyard. When the donkey saw the angel of God, she squeezed herself against the wall (to bypass the angel) and in doing so pressed Bil'am's foot against the wall; Bil'am once again struck the donkey.** The **angel of God then moved ahead again to stand in a narrow location** where there was no way to pass on the right or the left. **When the donkey saw the angel of God positioned in front of her, she lay down under Bil'am; Bil'am was incensed and he struck the donkey with his staff.** Then God opened the mouth of the donkey and she said to Bil'am, ‘What have I done to you that you have beaten me these three times?’...And God opened the eyes of Bil'am and he saw the angel of God standing on the road with his sword drawn and Bil'am bowed and fell on his face. The angel of God said to him, ‘Why did you strike your donkey these three times since I came forth as an adversary because your way is perverse before me? And the donkey spotted me and swerved to avoid me these three times; had she not turned aside before me, surely now I would have also killed you and kept her alive.’ Bil'am responded to the angel of God, ‘I have sinned since I did not know that you

were stationed in the way against me; now if it displeases you, I will return.’ The angel God said to Bil'am, ‘Go with the men, but only that which I tell you shall you speak.’ And Bil'am continued on with the dignitaries of Balak.”

The entire incident with the donkey is perplexing especially since nothing changed due to the whole event.² Immediately beforehand, God tells Bil'am, “If these men have come to invite you, go with them, nevertheless, whatever I instruct you, that you shall do...and Bil'am went along with the dignitaries of Moav **...קוים לך אתם ואך אתה הדבר אשר אדבר אליך** (אתו תעשה...וילך עם שרי מואב).³ After the whole affair with the donkey, the angel of God says to Bil'am, “Go with the men, though, only that which I instruct you, that you shall speak; and Bil'am went along with the dignitaries of Balak **...לך עם האנשים ואפס אתה הדבר** (אשר אדבר אליך אתו תדבר וילך בלעם עם שרי בלק).⁴ So, why did Bil'am have the entire interaction with the donkey and the angel of God – What was its purpose if they just continued on travelling as if nothing had happened? In addition, aside from Bil'am, who was privy to the whole incident? Where were Bil'am's lads and the dignitaries of Moav while this whole issue with the donkey transpired? Moreover, wasn't Bil'am a prophet who spoke with God and so how was he not aware of the presence of the angel of God? Lastly, why does the angel of God incrementally choke off the donkey's path to an increasing degree each of the three different times instead of just restricting his passage the first time?

In the aftermath of the incident with the donkey, the angel of God chastises Bil'am for inappropriately beating his donkey since she had saved his life. “The donkey saw me and turned aside before me these three times; had she not turned aside from me, surely now I would have **also** killed you and kept her alive (גם אתך הרגתי ואותה החייתי).⁵ The use of the word “also” is somewhat strange since in addition to whom would the angel of God have killed Bil'am. Who had the angel already killed? In order to resolve this issue, Rashi proposes that the verse is somewhat inverted and the verse should be read (גם הרגתי אתך) with the “also” as modifying the “killing (הרגתי)” rather than the “you (אתך).⁶ That way, rather than the passage indicating that the

¹ יקום בלעם בבקר ויחשב את אלתו וילך עם שרי מואב: ויחראף אלקים כִּי־הולך הוא ויתיצב מלאך יקום בדרך לשטן לו והוא רכב על־ארתו ושני נערו עמו: ויתרא האתון את־מלאך יקום נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ויטט האתון מן־הדרך ותלך בשדה יך בלעם את־האתון להטתה הדרך: ויעמד מלאך יקום במשעול הפרמים גדר מזה וגדר מזה: ויתרא האתון את־מלאך יקום ותלחץ אל־הקיר ותלחץ את־רגל בלעם אל־הקיר ויטף להפתה: ויטף מלאך יקום עבור ויעמד במקום צר אשר אין־דרך לנסות מיין ושמואל: ויתרא האתון את־מלאך יקום ותרפץ תחת בלעם ויחראף בלעם יך את־האתון במקל: ויפתח יקום את־פי האתון ויתאמר לבלעם מה־עשיתי לך כִּי הפיתני זה שלש רגלים: ויאמר בלעם לאתון כִּי התעללת בי לו ישי־חרב בידי כִּי עתה הרגתי: ויתאמר האתון אל־בלעם הלא אנכי אתך אשר־רכבת עלי מעודך עד־היום הזה ההספן הספנתי לעשות לך כה ויאמר לא: ויגל יקום את־עיניו בלעם וירא את־מלאך יקום נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ויקד וישתחו לאפיו: ויאמר אליו מלאך יקום על־מה הפית את־אתנך זה שלוש רגלים הפה אנכי יאיתי לשטן כִּי־רַב הדרך לנגדי: ויתראני האתון ויטט לפני זה שלש רגלים אולי נטתה מפני כִּי עתה גם אתך הרגתי ואותה החייתי: ויאמר בלעם אל־מלאך יקום חטאתי בי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך ועתה אם־רע בעיניך אשובה לי: ויאמר

מלאך יקום אל־בלעם לך עם־האנשים ואפס את־הדבר אשר־אדבר אליך אתו תדבר וילך בלעם עם שרי בלק: (במדבר כב, כא־לה)
² ויתרא האתון וגו' – צריך לדעת כוונת ה' בענין זה שנתגלה המלאך להאתון, גם בהעמדת המלאך ג' פעמים בג' מקומות, ובלחיצת רגלי בלעם, וברביצתה, גם בפתיחת פה האתון, וכל מעשה האמור בענין הוא ענין סתום... (במדבר כב, כג)
³ ויבא אלקים אל־בלעם לילה ויאמר לו אם־לקרא לך באו האנשים קוים לך אתם ואך את־הדבר אשר־אדבר אליך אתו תעשה: יקום בלעם בבקר ויחשב את־ארתו וילך עם שרי מואב: (במדבר כב, כא)
⁴ ויאמר מלאך יקום אל־בלעם לך עם־האנשים ואפס את־הדבר אשר־אדבר אליך אתו תדבר וילך בלעם עם שרי בלק: (במדבר כב, לה)
⁵ ויתראני האתון ויטט לפני זה שלש רגלים אולי נטתה מפני כִּי עתה גם אתך הרגתי וגם אתך החייתי: (במדבר כב, לג)
⁶ גם אתך הרגתי – הרי זה מקרא מסורס, והוא כמו: גם הרגתי אותך, כלומר לא העכבה בלבד קראתך על ידי, כי גם ההריגה. (במדבר כב, לג)

angel would have killed Bil'am in addition to whoever he already killed had the donkey continued on its way. One would instead read the Pasuk as if the angel was saying, "had the donkey not veered away," not only would you have been delayed, as you are now, because of my presence, but "on top of that, I would have killed you." Utilizing this solution of Rashi, the Chizkuni proposes an alternate reading of the verse that "had the donkey not veered away," not only would your leg have been injured as it is now, but "in addition I would have killed you."⁷ Rashi, quoting Chazal,⁸ suggests that the donkey could have lived (וְאוֹתָהּ הִחְיִיתִי) had it not been for the fact that God wanted to preserve the dignity of Bil'am and not allow people to be able to identify the donkey that silenced Bil'am with its rebuke.⁹ So, in the end, Bil'am was spared by the donkey avoiding the angel, but had the donkey continued forward into the path of the angel, Bil'am would have been killed and the donkey spared.

The Ibn Ezra suggests that the word "also" indicates that the donkey must have expired after it spoke and therefore the angel is indicating that he would have killed Bil'am in addition to the donkey who had died from its sighting of the angel.¹⁰ Others reject this view because the verse explicitly addresses the status of the donkey immediately afterwards when the angel says he would have "kept her alive (וְאוֹתָהּ הִחְיִיתִי)." Therefore, the "also" must be referencing something besides the donkey.¹¹ The Ibn Ezra dismisses this criticism by suggesting that the Pasuk is written in shorthand with two possible outcomes; either both Bil'am and the donkey would have been

killed by the angel (גַּם־אֶתְכֶּה הֲרֹגְתִי) or Bil'am alone would have been killed and the donkey spared (וְאוֹתָהּ הִחְיִיתִי). The Ramban thinks the Ibn Ezra is mistaken in his view because he insists that the verse does not offer the possibility of both of them being killed; only, either that the donkey continued on his way resulting in Bil'am's death and the donkey surviving (גַּם־אֶתְכֶּה הֲרֹגְתִי וְאוֹתָהּ הִחְיִיתִי) or, the way the Ibn Ezra is explaining what actually happened, that the donkey died and Bil'am was spared.¹² He, therefore, favors Rashi's explanation, noted above, of the word Gam (גַּם). Though, the Ramban does point out that the Pesukim never explicitly or implicitly indicate that the donkey died. He, therefore, suggests, that absent the tradition of Chazal, the simplest explanation would be that both Bil'am and the donkey survived because out of an abundance of caution the donkey avoided something which it could not identify, the angel of God, but it sensed or suspected was dangerous.¹³ Had it not done so and continued on its way, the angel says to Bil'am "he would have killed him and left the donkey." In that case, no matter what the outcome, the donkey would have been spared and its leaving the path was altruistically to save Bil'am. Thereby, the angel charges Bil'am with being an ingrate and unnecessarily beating the donkey – improperly repaying the goodwill she demonstrated with evil.

Rav Yosef B'Chor Shor also notes the difficulty of the word Gam (גַּם) in the Pasuk and in order to make sense of it, he makes an astonishing claim.¹⁴ He observes that the verse only indicates that Bil'am avoided the angel of God because of his donkey, but

⁷ גם אתכה הרגתי – פר"ש: הרי זה מקרא מסורס וכו' כלומר אם הייתי מפרשו כמו שהוא כתוב נמצא וגם סומך לאותך היה מרבה מעין אותכה כלומר איש עמך אבל עכשיו כשתפרשנו אחר הסירוס גם הרגתי אותך לרבות מעין ההריגה והיא העכבה כמו שפר"ש. דבר אחר: גם – לרבות ההריגה עם הלחיצה ויש מפרשים דברים ככתבן גם אתכה הרגתי – לרבות את הנערים שהלכו עמו שלא נטו מן הדרך ולכך לא הזכירם הכתוב מכאן ואילך, גם אותכה בכ"ף. (חזקוני במדבר כב, לג.)

⁸ ההסך הסגנתי לעשות לך כה כיון שדברה מתך שלא יהיו אומרים זו שדברה ועושין אותה יראה, ד"א ההסך הסגנתי להעשות לך כה חס הקדוש ברוך הוא על כבודו של אותו רשע שלא יאמרו זו היתה שסלקה את בלעם, ואם חס הקדוש ברוך הוא על כבוד הרשע אין צריך לומר על כבוד הצדיק וכה"א (ויקרא כ) ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה והרגת את האשה ואת הבהמה שלא יאמרו זו הבהמה שנהרגה אשה פלוגית על ידיה להודיעך שחס הקדוש ברוך הוא על כבודן של בריות ויודע צרכן וסתם פי הבהמה שאילו היתה מדברת לא היו יכולין לשעבדה ולעמוד בה שזו הטפשת שבהמה וזה חכם שבחכמים כיון שדברה לא היה יכול לעמוד בה. (במדבר רבה כ"ד) ואתה החייתי – ועתה מפני שדיברה והוכיחך ולא יכלת לעמוד בתוכחתך, כמו שכתובה ואתה ירא, (במדבר כב, לז), הרגתיך, שלא יאמרו: זו היא שסילקה את בלעם בתוכחה ולא יכול להשיב, שחס המקום על כבוד הבריות, וכן: והרגת את האשה ואת הבהמה (ויקרא כ, טז), וכן: ואת הבהמה תהרוג (ויקרא כ, טו). (רש"י במדבר כב, לג.)

⁹ מלת גם – לעד שמתה האתון אחר שדברה. ואתה החייתי – דרך קצרה. וכן הטעם, כאשר הרגתיה הרגתיך. או: הרגתיך לבדך ואתה החייתי. וטעם החייתי – כי בן אדם בראותו המלאך ימות, והעד: ותנצל נפשי (בראשית לב, לא), ודבר מנוח (שופטים יג, כב). אף כי הבהמה, שאין לה שום שותפות עם רוח המלאך כבן אדם. (אבן עזרא במדבר כב, לג.)

¹¹ הרי זה מקרא מסורס וכו'. פירוש, שאין לפרש כי מלת "גם" קאי על מלת "אותכה", שגם את בלעם הרג נוסף על האתון, דזה אינו, שכתוב אחריו בפירוש "ואתה החייתי", אלא מקרא מסורס – גם הרגתי אותך, לא די העכבה, אלא אף ההריגה. והשתא מלת "גם" קאי על ההריגה: ואתה החייתי וכו' ועתה כו'. פירוש, "ואתה החייתי" למה ל', דלמה יהרג האתון, דמה עשתה היא, אלא כך הפירוש, שאם לא נטתה האתון – אותך הרגתי ואתה החייתי, אבל עכשו הרגתי אותה: (גור אריה במדבר כב, לג.)

¹² וטעם אולי נטתה מפני – על דעת המפרשים כמו: לולא שנטתה מפני, ישמש במקום הזה שלא כדרך חביריו כולם. ועל דעת: הוא כמשמעו, כי האתון הרגישה במלאך או ראתה בו, ולא ידעה מה הענין, אבל נטתה מפני חרב שלופה כמנהג הבהמות. על כן אמר המלאך לבלעם: ותראני האתון ונטתה מפני, ובשמא נטתה מפני כי אני להרוג אותך באתי, אבל אותה החייתי כי החטא בך ולא באתון. גם אותך הרגתי – אמר ר' אברהם: מלת גם לעד שמתה האתון אחר שדברה, וטעם החייתי – כי בן אדם בראותו את המלאך ימות, והעד: ותנצל נפשי (בראשית לב, לא), אף כי הבהמה שאין לה שום

שותפות עם המלאך כבן אדם. ואין מלת גם נדרש כאשר אמר, כי שניהם לא יומתו, כי עתה שנטתה מתה האתון והחיה את בלעם, ואם לא נטתה היה הורג את בלעם ומחיה האתון. אבל מלת גם דוברי רבנו שלמה, שהוא כמסורס: גם הרגתי אותך, וטעם ואתה החייתי – לומר כי החטא כולו עליך, והרגתי אותך בו, אבל היא אין עליה חטא שתמות בו. והנה הנטייה שנטתה מפני לטובתך ולא לצורכה כלל, והכית אותה חנם וגמלת לה רעה תחת טובה. ולא הגיד הכתוב אם היו שרי בלק עם בלעם במעשים האלה או שהיו רכובים לפניו ורחוק היה ביניהם וביניו. והקורבן שהיו עמו, לא יתפרדו ממנו, וראו בנטות האתון והכותב אותה סבורין היו שהיה כמנהג הבהמות הרעות, ולא שמעו דבורה, אף כי דבר המלאך שהוא גלוי עיני בלעם. ורבותינו אמרו (במדבר רבה כ"ד) שהיו שרי מואב תמהים שראו נס שלא היה כמותו בעולם, ואמרו שכיון שדברה מתה, שלא יהיו האומות אומרות זו היא שדברה ועושין אותה יראה. ועוד, שחס הקב"ה על כבודו של רשע, שלא יהיו אומרים זו היא שסלקה את בלעם. וכל זה איפשר מדרך קבלה, לא שדבר הכתוב במיתתה כלל, כאשר פירשתי. (רמב"ן במדבר כב, לג.)

¹³ עיין תחלת הערה 12 \\\ ותרא האתון את מלאך י"י – מלאכי השם השכלים הנבדלים לא יראו לחוש העינים, כי אינם גוף נתפש במראה. וכאשר יראו לנביאים או לאנשי רוח הקודש כדניאל, ישיגו אותם במראות הנפש המשכלת, כאשר תגיע למעלת הנבואה או למדרגה שתחתיה, אבל שיושגו לעיני בהמה אי איפשר. על כן תוכל לפרש: ותרא האתון – כי הרגישה בדבר מפחיד אותה מלעבור, והוא המלאך אשר יצא לשטן, כענין: ולבי ארה הרבה חשמה ודעת (קהלת א' ט"ז) – שיאמר על ההשגה לא על הראות. וכאשר יראה לה הנס ומה היה הבורא הדבור, אמרה לבלעם: ההסך הסגנתי לעשות לך כה (במדבר כ"ב, ל) אבל לא ידעה למה עשתה עתה כן, כי לאונסה נעשה בה כן, ולפיכך לא אמרה לו: הנה מלאך השם עומד לנגדי וחרבו שלופה בידו, כי לא עלתה השגתה לדעת זה כלל. ואמרו: ותרא את מלאך י"י וחרבו שלופה בידו – לא שנתראה חרב אף כי מלאך, אבל ירמוז הכתוב כי מפני היות המלאך נכון להכות בהם, חרדה חרדה גדולה, דמה לה כאלו באים גדול כבירים לשחוט אותה. ואם נאמר כי המלאכים הנראים בדמות אנושי כאשר הזכרתי בפרשת וירא (רמב"ן בראשית י"ח ב) יושגו אף לעיני הבהמות, אם כן, איך לא יראו בלעם, ולא הכה בסנורים. אבל יתכן שהוסיף בהשגת עיני מי שהוסיף בה הדבור, ואתה כאדם. ולא הזכיר בה הכתוב: ויגל השם עיני האתון כאשר הזכיר באדניה, כי הענין כולו באותו נס גדול כבירים בחכמה ובנראים עיני השמשות, אינו נקרא גלוי עינים בלבד. אבל רבותינו (משנה אבות ה' מ"ו) לא יזכירו בנשים רק פתיחת פיה. (רמב"ן במדבר כב, לג.)

¹⁴ ואתה החייתי – וה"גם" מגומגם. ונראה: ששני הנערים שהיו הולכין עמו הרג המלאך, שלא הזכירם מכאן ואילך. ולכך הוא אומר: גם אותה הרגתי, כמו הנערים שלא נטו מן הדרך מפני. (ר"ן בכור שור במדבר כב, לג) \\\ וגם מואב בחזקוני בשם יש מפרשים עיין הערה 7)

the lads that were accompanying him did not have that good fortune. They walked straight into the angel and were killed. His proof is that the servants accompanying Bil'am (וַיִּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ) are never again mentioned after the first encounter with the angel. Therefore, the angel is indicating to Bil'am that he would have suffered the same fate as his lads had the donkey not turned aside.

From this explanation of the Ri B'chor Shor one would in all likelihood conclude that the dignitaries of Moav were at least partially, if not fully, conscious of what was happening to Bil'am. It would be hard not to believe that they were witness to or otherwise aware of the death of Bil'am's servants as well as the donkey's wily behavior. Rashi clearly believes that the dignitaries were aware of the altercation between Bil'am and the donkey because following Chazal he presents that the Sarei Moav were a party to the conversation between Balak and the donkey. Moreover, the fact that God had to kill the donkey to protect Bil'am's dignity would only be necessary if others were privy to the rebuke Bil'am suffered at the hands of the donkey. The Ramban surprisingly suggests that the dignitaries of Moav were present for the entire episode, but yet they were not able to hear the donkey speaking nor the angel of God chastising him. This is reinforced by the fact that even Bil'am needed a special opening of his eyes to experience the encounter with the angel of God, something not granted to those that accompanied him. From the outside, those that were with him just believed he was dealing with an unruly, stubborn animal which he was trying to bring back under control in order to continue the journey.

It would be logical to assume that the number of people that one believes have knowledge of what transpired between Bil'am and the donkey in all likelihood will be influential in what one thinks is the

purpose of the encounter with the donkey. The more public the incident, the more embarrassing and humiliating it would be for Bil'am which would further serve to undermine his reputation and standing. Therefore, leaning on Chazal,¹⁵ Rashi and others¹⁶ who believe that the incident was more widely known also suggest that the purpose of the encounter was in order to demean Bil'am. If he is ignorant as to what is occurring with his lowly animal, how could he possibly have insight into what transpires in the mind of the One Above or be efficacious in battling the enemy with curses. As the Or HaChaim succinctly explains it was to undermine Bil'am's pretentiousness in projecting his independence and ability to do as he pleases with his gift of prophecy.¹⁷ Therefore, God subjected him to derisive ridicule and humiliation in order to make it clear that he was not autonomous, but rather beholden to God's will.

The Ramban, who believes that only Bil'am was a party to the interactions, as expected sees the encounter as being a lesson solely to Bil'am. It is to demonstrate to him that God controls all speech – He can put words into the mouths of those He chooses and He can equally silence those that He wishes.¹⁸ God opens Bil'am's eyes to be able to see the angel of God, implying that Bil'am was only temporarily upgraded to a prophet in order to carry out God's mission of blessing Bnei Yisrael in the face of their enemies.¹⁹ One, especially a prophet, cannot exert independence from God and God was forewarning Bil'am not to dabble in his usual toolbox of soothsaying, divining and sorcery since he was now a messenger of God bound to do His bidding.

The Seforno proposes a much simpler solution as to what was the purpose of the encounter with the donkey which helps to explain many of the nuances and repetitions of the story.²⁰ In Sefer Yehoshua,

¹⁵ ת"ר: אל זועם בכל יום - וכמה זעמו? רגע. וכמה רגע? אחת מחמש ריבוא ושלוש אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה בשעה זו היא רגע, ואין כל בריה יכולה לכון אותה רגע חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה: ויודע דעת עליון. אפשר, דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון מי הוה ידע? מאי דעת בהמתו לא הוה ידע? בעידנא דחזו ליה דהוה רכיב אחמריה, אמרו ליה: מאי טעמא לא רכבתא אסוסיא? אמר להו: ברטיבא שדאי ליה. מידי: ותאמר האתון הלא אנכי אתונך? אמר להו: לטעינא בעלמא. אמרה ליה: אשר רכבת עלי? אמר להו: אקריא בעלמא. אמרה ליה: מעודך ועד היום הזה! ולא עוד, אלא שאני עושה לך רכיבות ביום ואישות בלילה, כתיב הכא: ההסכן הסכנתי, וכתיב התם: ותהי לו סוכנת. אלא מאי ויודע דעת עליון? שהיה יודע לכון אותה שעה שהקב"ה כועס בה. (עבודה זרה ד:)

¹⁶ התעללת - כתרוממו לשון גנאי ובזיון: לו יש חרב בידי - גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השירים, זה הולך להרוג אומה שלמה בפיו, ולא תתון זו צריך לכלי זיון: (רש"י במדבר כב, כט) ץ לא ידעתי - גם זה גנותו, ועל כרחו הודה, שהוא היה משתבח שיוודע דעת עליון, ופיו העיד לא ידעתי: (רש"י במדבר כב, לד) ץ על מה הכית את אתונך - המלאך פירש לו תוכחת האתון שלא היה ראוי לך להכות אתון רק להבין שמה שנטתה מדרכה היה מפני איזו סיבה, והסבה ה' כי הנה אנכי יצאתי לשטן, כי ירט - אמר לו אתה האיש המתפאר בנבואה אתה סכל יותר מן החמור ובע"פ הפחותים ממנו, כי ירט הדרך לנגדי - ר"ל כל הנמצא בדרך הזה אחזה איתם רטט וחרדה כשבאו לנגדי עד שימליץ שכל הדרך חרד ופחד לנגדי: (מלבי"ם במדבר כב, לב)

¹⁷ ותרא האתון וגו' - צריך לדעת כוונת ה' בענין זה שנתגלה המלאך להאתון, גם בהעמדת המלאך ג' פעמים בג' מקומות, ובלחיצת רגלי בלעם, וברביצתה, גם בפתיחת פה האתון, וכל מעשה האמור בענין הוא ענין סתום. ונראה כי כל כוונת ה' בענין זה לא היתה אלא להשפיל גאותו של בזוי זה, לפי שקדם ונהג גבהות לפני ה' כמו שכתבנו למעלה שלא אמר לשירים כי הוא הולך ברשות ה' בלא אכזה העומד ברשות עמו, לזה בקש לו ה' השפלה שאין למטה ממנה ושח' בו בקלון מכווע ומשונה... (אור החיים במדבר כב, כג)

¹⁸ ...וטעם הנס הזה להראות לבלעם מי שם פה לאדם או מי ישום אלם (שמות ד, יא), להודיעו כי השם פותח פי הנאלמים, וכל שכן שיאלם (ברצונו) פי המדברים, גם ישים בפיהם דברים לדבר כרצונו כי הכל בידו, ולהזהירו שלא ילך אחר נחש וקסם ויקללם בהם כי מנחש וקוסם היה. (רמב"ן במדבר כב, כג)

¹⁹ ויגל י"י את עיני בלעם - מזה הכתוב ללמוד כי בלעם לא היה נביא, אך יצטרך לגלוי עינים בראית המלאך, כאשר יאמר הכתוב במי שלא הגיע לנבואה, כנער אלישע (מלכים ב' יז), והברי מצרית (בראשית כ, יא), ולא יאמר כן בבבאיים. וכן קראו הכתוב: בלעם בן בעור הקוסם (יהושע יג, כב). ומה שאמר הוא: כאשר ידבר י"י אלי (במדבר כב, ח) - יקרא ידעתי העתידות בקסמו: דבר י"י. אבל לכבוד ישראל בא אליו השם בלילה ההוא, ואחרי כן זכה לגלוי עינים בראיית המלאך, ודבר עמו, ובסוף עלה למעלת מחזה שדי (במדבר כד, ד), והכל בענין ישראל ולכבודם. ואחרי ששב לארצו ה' קוסם, כי כן יקראנו הכתוב במיתתו: ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בחרב (יהושע יג, כב), וחלילה שישלחו יד בבניא השם. וכך אמרו במדרש במדבר סיני רבה (במדבר רבה כ, ט) בלעם דזקק לחוח הקדש, וכשנדווגו לבלק וסתלקה ממנו רוח הקדש וחרד להיות קוסם כבתחלה, לפיכך צווה: רם הייתי והורידני בלק. (רמב"ן במדבר כב, לא)

²⁰ ויגל ה' את עיני בלעם וירא וגו', ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך זה שלוש רגלים. מן הדין אתה הקוסם ומנחש היה לך לפחד כשנטתה מפניו 'שלוש רגלים', ועוד היה לך לחשוב שהיה יוצא לשטן נגדך אחד שהיה רע בעיני הדבר הזה, כמו שתאמר שרו של ישראל, ולא שתה ליבך גם לזאת. וזהו שאמר, היה לך לחשוב כי הנה אנכי יצאתי לך, ירט הדרך לנגדי, ותראם האתון ותט לפני זה שלוש רגלים, היה לך לחשוב אולי נטתה מפני, אבל כי עתה, גם שאותך הרגתי ואותה החייתי - בריא לי שלא היית מרגיש ונסוג מדרכך, אם לא חזרת כמנחש ולא חשבת כי אולי עתה מפני שיצאתי לשטן - בריא לי כי לא היית חוזר מרוב תאוותך לקללם אפילו שאותך הרגתי ואותה החייתי: (שיעורי ר' עבודיה ספורנו, ותראם במדבר כב, לא-לג) ץ על מה הכית את אתונך - כי בראותך אלה האותות היה לך לשער שהליכתך בלתי רצויה והיא לא תצלח. זה שלש רגלים - ואיך הקשית ערפך שלש פעמים לדחוק את השעה. הנה אנכי יצאתי לשטן - הנה אני עשיתי האפשר להתנגד לדרכך בזה האופן לטובתך. כי ירט הדרך לנגדי -

Bil'am is described as a soothsayer (מְסֻבֵּי) and, in the blessings he renders later in the Parsha, as a diviner (מְנַחֵשׁ).²² God was speaking to Bil'am in his own language. When on a journey to accomplish something, a donkey veers off the path three times, that is an ominous sign for even the most simply superstitious, how much more so for someone steeped in this world of omens. Moreover, the increasing reticence each time of the donkey to continue on its way and finally a talking donkey should have been an overt red-flag for a diviner. Bil'am continues on his merry way, ignoring the obvious, until he is face-to-face with the angel of God, who takes him to task for not comprehending, in his own language, God's displeasure with the path he had chosen. The angel notes that his disregard seemingly reflects on Bil'am's eagerness to do the work that Balak had requested and curse Bnei Yisrael. Rav Shmuelevitz points out in his Sichot Musar²³ that Bil'am's behavior indicates the depths of deception a person will sink to and reinterpretations they will entertain to hear and see what they want to hear and see. Their ego and hubris causes them to engage in cognitive dissonance to be self-deceived and overlook the most obvious of indications that the person is heading in the wrong direction. That precipitates Chazal's conclusion that Bil'am was just as keen as Balak to curse Bnei Yisrael.²⁴

Many believe that the reason God gets angry with Bil'am is because he fails to disclose to the dignitaries of Moav that he is beholden to God when he finally agrees to accompany them and fulfill Balak's request to curse Bnei Yisrael.²⁵ When the second mission requests Bil'am's assistance, God tells him he can join them as long as they are willing to abide by the conditions that God had originally set out – that he has no right to curse Bnei Yisrael. God gets angry with Bil'am when he joins the second delegation without communicating this important

caveat. Had he divulged the information upfront, it is clear that they would have no interest in his services and it would have scuttled his plan to join them. The omission of this critical information deceives them into believing that Bil'am now has permission to curse Bnei Yisrael. It also causes a profaning of God's name by implying that God is either playing games with them or vacillating on whether to curse Bnei Yisrael. Therefore, his lack of disclosure makes him complicit in their plan and that is what angers God. After the incident with the donkey, God accepts Bil'am's apology for suppressing this information and then instructs Bil'am to continue on to Balak with the provision that he divulges this stipulation to Balak upfront. Upon encountering Balak, Bil'am immediately complies by disclosing to Balak that he is bound to speak solely that which God desires.

It is interesting to note the difference in God's instructions to Bil'am in each of these cases. When God at first gives Bil'am permission to accompany the dignitaries of Moav, He tells him that **"only** what I instruct, you shall you **do** (וְאַךְ אֶת-הַדְּבָר אֲשֶׁר-אֶדְבֵּר) (אֲלֵיךְ אֶתוֹ תַעֲשֶׂה). When the angel of God grants permission to Bil'am to continue on his journey, he instructs him **"exclusively** what I instruct you, you shall **speak**" (וְאַפְסֵי אֶת-הַדְּבָר אֲשֶׁר-אֶדְבֵּר אֲלֵיךְ אֶתוֹ) (תִּדְבֹר). The renewed guidance to Bil'am is much narrower, possibly to eliminate any misunderstanding that arose from the first time. In the original qualified permission, God tells Bil'am that his actions will be encumbered by God's will. In addition, it utilizes the word Ach (אֲךָ), only, which implies limitation, but not exclusivity. These two nuances are what Bil'am hangs his hat on. He "mistakenly" assumes that God only closed the door to his acting independently or possibly he would have to do some act that God requires, but he would be free to speak as he chose.²⁶ That is why he does not disclose this information to the dignitaries because why should it concern them what Bil'am has

²¹ "רט" מן "ורטט החזיקה" (ירמיהו מט, כד), כמו "ותרך את גלגלתו" (שופטים ט, גג) מן רצ"ץ. אמר, הנה יצאתי לשטן, וענין ההשטנה היה כי יחריד הדרך כל מה שכנגדי, כענין "לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם" (דניאל יא, ז), וכל זה לא הספיק להחריד אותך כי הכבדת לברך. (ספורנו במדבר כב, לב)

²² וְאַתָּה-בִּלְעָם בֶּן-בְּעוֹר הַקּוֹסֵם הִרְגוּ בְּיַד-יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב אֶל-חַלְלֵיהֶם (יהושע יג, כב) וְיָרָא בְלָעָם כִּי טוֹב בְּעֵינָי יִקְוֶה לְבָרֵךְ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הֵלֵךְ כְּפֶעֶם-בְּפֶעַם לְקַרְאֵת נְחֻשִׁים וְנִשְׁתָּ אֶל-הַמְדַבֵּר פְּנֵיו: (במדבר כד, א)

²³ שיחות מוסר מאמר כז תשל"א 'התבוננות בפרשת בלעם' עם שרי בלק - שמח לקללם כמותם: (רש"י במדבר כב, לה)

²⁴ והנכון בעיני בענין הזה, כי מתחלה מנעו השם שלא יקלל את העם כי ברוך הוא, ולמה ילך עמהם אחרי שלא יקללם והם לא יחפצו בו לדבר אחר, על כן אמר לא תלך עמהם שלא תאור את העם כי ברוך הוא, ובידוע כי בלעם הודיע את דברי האלקים, ובלק שלח אליו פעם שנית כי לא האמין, והוסיף לו כבוד בשרים רבים ונכבדים מן הראשונים ונדר להרבות שכרו וכבודו. ובלעם ענה אותם, שאין הדבר תלוי בממונו ולא ברצונו, רק הלך ביד השם וישאל ממנו עוד מה יצוה אותו, ועשה זה כהוגן, כי מה ידע הוא בדעת עליון ועצת ה' לעולם טובה והוא יורה חטאים בדרך, ויודיענו מה יענה מלאכי גוי או יגיד לו מה יקרה להם בעתיד. והנה השם אמר לו, כבר הודעתוך כי העם ברוך הוא ולא תוכל לקללם, ועתה חזרו לפניך, ואם לקרוא לך בלבד באו כלומר שיתרצו בלכתך עמהם על מנת שלא תקלל את העם כדבר הודעתוך מתחלה קום לך אתם, ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, שאפילו אם אצוה אותך לברך שתברכם (לא) [ולא] תירא מבלק, וזה טעם "אם לקרא". וכן היה החפץ לשם הנכבד מתחלה שילך עמהם, אחרי הודיעו אותם שלא יקללם וישתנה בעיניהם כאשר יצוה, כי הרצון לפניו יתברך שיברך את ישראל מפי בואי לגוים: והנה היה על בלעם להגיד כן לשרי בלק ולאמר, הנה השרה השם אותי להיות קרוא לכם בלבד, אבל על מנת שלא לקלל את העם ועל מנת שאם יצוה אותי לברך שאברכם, ואם לא יתרצו בכך יהיו מניחים אותי, כי גם בפעם הזאת השנית אמר בלק (פסוק יז) ולכה נא קבה לי את העם הזה, לא יחפוך בו להודיעו עתידות

ולא לדבר אחר זולתי לקוב את העם. והנה בלעם מרוב חפצו ללכת לא הודיעם זה ולא אמר להם כלום, ויקם בבקר ויחבוש את אתונו וילך עמהם כרוצה להשלים חפצם, על כן חרה אף ה' כי הולך הוא שאלו הודיעם לא היה הולך. ועוד שהיה בזה חלול ה', כי בלכתו עמהם סתם והוא ברשות השם חשבו שנתן לו רשות לקלל להם את העם, והנה חזר בו ממה שאמר תחלה "לא תאור את העם כי ברוך הוא" כפי מה שהגיד להם, וכאשר יראו עוד שלא יקללם, יאמרו כי אחרי כן נמלך עוד או יהתל בהם כהתל באונם, חלילה לה' מעשות כדבר הזה כי נצח ישראל לא ינחם: (הרמב"ן במדבר כב, כ) ושם הוא גם שולל פירוש הגאון והאבן עזרא) \\ לך עם האנשים ואפס וגו' - יתכן שיאמר לך עם האנשים ואפס את הדבר אשר אדבר אליך אותו תדבר ותודיע אותם זה. או טעמו, כי אחרי אשר התודה אם רע בעיניך אשובה לי (פסוק לד), אמר לו לך עמהם כי מחלתי על חטאתך, ובלבד שתזכור אזהרתי אשר הזהרתוך. והוצרך לומר לו כן, שלא יחשוב שיאמר לו לך עמהם לעשות מה שבקשו ממך. גם יתכן, שהיה חפץ הולך לקלל את העם, ולא היה חפצו לברכם בשום פנים, ולכן זיהיונו האלקים בכל עת שידבר עמו. ומפני זה הודיע בלעם לבלק בתחלת דברו עמו (פסוק לח) הנה באתי אליך, כי בביאה בלבד הורשיתי, אבל בעיני העם, איכיל אונל דבר מאומה כרצונך, הדבר אשר ישם אלהים בפי אותו אדבר, בין קללה בין ברכה, ראה אם תחפוך שאדבר בעיניכם, ואם לא תחפוך בכך אשובה לי מעתה: (הרמב"ן במדבר כב, לה)

²⁶ ואפס את הדבר – למעלה (כ) אמר ואך את הדבר וגו' אותו תעשה, כי מלת אך מצמצם דבר בדבר או באופן מוסף או באופן גורע (איינשראנקענדער זאטץ, דאך) ומלת אפס סותר לבסוף מה שנתקיים בתחלה (אויפהבענדער זאטץ, אלליין) וטעמו כאן הגם שנתתי לך רשות ללכת לא יהי' בהלוך תועלת, כי סוף כל סוף תצטרך לדבר את אשר אשים בפיך, כי לפי שעקש כבר היה מוחזק בדרך וקשה לו לחזור גלה לו סוד זה שתהי' מהלכו לבטלה, אבל קודם שיאמר לו ואך את הדבר וגו' אותו תעשה, אמר בלשון אך להטעותו שיהי' סובר שברשותו לדבר מה שירצה אלא שחוף מדבריו יהי' צריך ג"כ לעשות איה דבר שיצונו ה', לכן אמר לו אותו תעשה ולא אותו תדבר, כי אלו גלה לו מיד בתחלה הסוד לא היה יוצא מביתו כלל. (רש"י פ). (הכתב והקבלה במדבר כב, לה)

to do at God's behest; they are simply asking him to curse Bnei Yisrael. The incident with the donkey comes to close that loophole and therefore was very focused on speaking – a talking donkey and angel of God.²⁷ After the encounter, Bil'am is clear as to his lack of independence and the limited authorization is unequivocal; **"exclusively** what I instruct you, you shall **speak.**" And in the end that is exactly what Bilyam conveys to Balak when he finally meets up with him.

What has not been properly or fully explained is why the angel of God blocks the donkey three times. Chazal and the commentaries offer allegorical explanations that the three times correspond to the three festivals,²⁸ the three forefathers, Avraham, Yitzchak and Yaakov²⁹ or to the three levels of distinction that exist between an animal and a human.³⁰ Though, there might be a simpler explanation that would shed light on the whole encounter. Both the donkey and the angel of God open with the same exact question to Bil'am. The donkey miraculously speaks and queries of Bil'am, "What have I done to you that you have struck me these three times?"³¹ And similarly, once Bil'am is made aware of the angel of God's presence and he bows down before him, the angel immediately asks, "Why have you struck your donkey these three times?"³² That in and of itself is interesting, but is even more intriguing since the question is actually posed a third time in the Parsha. After, Bil'am blesses Bnei Yisrael for the third time, Balak, frustrated with Bil'am's failure to carry out his desired mission, blurts out, "I called you to curse my enemies, and, behold, instead you have blessed them these three times?"³³ Balak essentially asks Bil'am a similar question – Why did you bless Bnei Yisrael three times?

If one looks carefully, the parallels between the incident with the donkey and Bil'am's blessings extend further. In each of the three times the donkey acts out, there is incrementally erratic behavior though because of the circumstances she also stays closer to being on the proper way each time. The first time the donkey sees the angel of God, she swerves off of the path and heads into the field. In the second instance, she tries to squeeze by the angel of God standing in the middle of a narrow road and in doing so crushes Bil'am's leg against the wall. The last time she sees the angel of God, there is nowhere for her to go so she just lies down in the middle of the road. In each of these circumstances, Bil'am grows more frustrated with the donkey's disobedience and his responses reflect that increasing vexation. The first time, when the donkey wanders into the field, he seemingly hits it with his hand to direct it back on the path (וַיִּגַּע בְּלֵעָם אֶת־הָאֲתוֹן). In the second instance, where she injures Bil'am's leg, Bil'am seems to hit it more forcefully and frequently (וַיִּסֹּף לְהַכְתֶּהּ). In the last instance, Bil'am is so exasperated that he smashes the donkey with a staff (וַיִּגַּע אֶת־הָאֲתוֹן בַּמִּקְלָה).³⁴ The truth is that there is a fourth interaction between Bil'am and the donkey when the donkey unsolicited begins to speak to ask Bil'am why he is behaving this way.³⁵

The three times that Bil'am attempts to curse Bnei Yisrael have a similar progression within them as well. In each instance, Bil'am's blessing becomes more positive for Bnei Yisrael and detrimental for their enemies. In addition, each failed attempt results in a more frustrated Balak who vents at Bil'am. Lastly, in each case Bil'am stays closer and closer to Balak before returning with the blessing from God. The first time Bil'am attempts to curse Bnei Yisrael, he tells Balak to stand by the altars they had built (הַתִּיצֵב עַל־עֲלֹתֵךְ וְאֶלְהָה) while he wanders off

²⁷ אותו תדבר – ולמעלה אמר לו אותו תעשה, וזה יורה כי המלאך נגלה אליו להזהירו על הדבור. (ר' בחיי במדבר כב, לה) \\ ואפס את הדבר אשר אדבר אליך אותו תדבר – ולא תלך עוד על דעת ראשונה, שאם יעלה עוד על דעתך, תהרג בחרב. וכדי ליראו ולבהלו בא המלאך. (ר"י בכור שור במדבר כב, לה)
²⁸ ...ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים רמזה לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים... (במדבר רב כ, יד ורש"י במדבר כב, כח)

²⁹ ...ודבר ידוע הוא כי הרכבה החיונית אשר הרכיב ה' בבעלי חיים בלתי מדברים היא משונה מהרכבה החיונית שפעל ה' ועשה בבעלי חיים המדברים, ולזה כשרצה ה' שתפתח האתון את פיה לדבר כבעלי חיים המדברים הוצרך להרכיב בה הרכבה החיונית של בעלי חיים המדברים, והוא מה שפעל ה' במעשה העמדת המלאך בג' מקומות ובראיית האתון המלאך ג' פעמים, כי כח המדבר צריך ג' הכנות קודמות לו והם כח הצומח שהוא בכל הנבראים, וכח המניע, ואחר כך כח המדבר, לזה עמד פעם ראשונה וראתה האתון אותו ופעל בה בכח ראות הרוחני כח אחד ממין הרכבת כח הצומח שבו יתקבל כח המדבר, ועמד פעם ב' וראתה אותו ופעל בה כח המניע המתקבל בו כח המדבר, ובפעם ג' פעל בה כח המדבר, ואז פתח ה' את פיה ודברה דברי הבנה בדרך שואל ומשיב והכלימה את בלעם בדרך ביזוי בפני נעריה וכו', וביזוי שיהיה בדרך זה איש לא קול להיותו דבר תמוה בב' אופנים, אופן א' שתדבר הבהמה, והב' שאדם גדול כבלעם היתה לו אתונו לאשה שוכבת חיקו. ונשאר לדעת למה עמד המלאך בג' מקומות שונות ויכול היה להתראות לה ג' פעמים במקום אחד, ואולי כי עשה לו כנגד ג' דברים שעשה ברשעו, א' שה' אמר אליו פעם אחת לא תלך לא תאור הוא לא אמר לשלש אחרות שאלו אמר וגו' שזה היה סיבה לשלוח אחרים, וכנגד זה נצב פעם אחת בדרך ונטתה האתון מהדרך כשם שהוא נטה מהדרך אשר אמר ה' אליו כנצרך. ב' שה' אמר אליו אם לקרא לך וגו' שתנאי הוא הדבר עד שידע בודאי שיש לו הנאה בדבר ובה רמזו שאין לו הנאה וכו' הרגיש, וכנגד זה עמד המלאך במשעול הכרמים ותלחץ האתון רגליו לאמר שלחנה ה' בנועם דבריו להשכיל להטיב לבלי ילך. הג' שה' אמר אליו בעת רשיון ההליכה ואך את הדבר וגו' וידובר זה הוא מדייק אין לנטות במשמעותו אנה ואנה והוא הרשע הלך בעצה אחרת כמו שדייקנו ממאמר הולך הוא גם מאומרו והוא רוכב וגו' וב' (במדבר רב, כח)

נעריה וגו', והוא מה שעמד המלאך במקום צר אשר אין דרך וגו' ורובה האתון תחתיו שזה ירמוז לומר שאין ה' חפץ בדבר שהוא חפץ ללכת עליו. (אור החיים במדבר כב, כג) ויפתח ויקלל את־פִי האתון ותאמר לבלעם מה־עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים: (במדבר כב, כח)
³² וַיִּגַּע בְּלֵעָם אֶת־הָאֲתוֹן וַיִּרָא אֶת־מִלְאָךְ וַיִּקְרַע נֶגֶב בְּדָרְךָ וַתִּרְבַּז שַׁלְפָה בְּיָדוֹ וַיִּקְדוּ וַיִּשְׁתַּחוּ לָאֲדָמָי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלְאָךְ וַיִּקְרַע עַל־מֵה הַלֵּית אֶת־אֲתֹנְךָ זֶה שְׁלוֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אֲנִי וַיִּצְאֵתִי לִשְׁטוֹן כִּי־רַט הַדָּרֶךְ לִנְגַדִי: (במדבר כב, לא-לב)
³³ וַיִּחְרָף בְּלֹק אֶל־בְּלֵעָם וַיִּסְפַּק אֶת־כַּפְּיוֹ וַיֹּאמֶר בְּלֹק אֶל־בְּלֵעָם לִקְבֹּ אֵיבִי קְרָאֲתִיךָ וְהִנֵּה בְרַכְתָּ בְרַךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: (במדבר כד, י)
³⁴ וטעם בקל – כי בתחלה ובשנית הכה אותה בעץ קטן או בעור. (אבן עזרא במדבר כב, כז) \\ להטותה הדרך – מדלא כתיב 'במקל' כמו להלן בשלישית (פסוק כז), מובן שהכה אותה בידו. ופירש הכתוב שזו הכה אותה כדי שתרגיש כאב, אלא הכתה בידו להטותה אל הדרך, וכן היה שבהכאה זו הטתה אותה אל הדרך. (נצי"ב במדבר כב, כג)
³⁵ ויפתח ה' את פי האתון – ע"ד הפשט דבור האתון נטה גדול וחוצץ מדרך הטבע והיה זה לכבוד ישראל, כי הקב"ה הפליא לעשות ורצה לשנות סדרי בראשית בדבור הבהמה לומר שאפילו הבהמה תכיר ותדע שאין השליחות הזה ראוי להעשות, והנה זה כאדם שאומר להרים שיכסוהו ולגבעות שיפלו עליו, ואין צריך לומר המין האנושי שהוא משכיל, כי אפילו הבהמה שפנים לה שכל תשכיל את שאין ראוי להסכים בקללת עם כי ברוך הוא. ואם תשכיל בנסתר בענין הפרשה תמצא כי דבור האתון כדבור הנחש, וזה וזה לא מדעת עצמן כי אין בהם נפש מדברת, וטעם זה סמך לויפתח ה' את פי האתון ויגלה ה' את עיני בלעם וירא את מלאך ה', כי תיכף שדברה ומתה נגלה לו המלאך ודבר עמו, ולכך הזכיר בפרשה שלש פעמים ותרם האתון את מלאך ה', כי נטיתה מן הדרך ולחיצת הרגל והרביצה שהם שלשה סימנים כל אחד ואחד היה מצד המלאך, ואין צריך לומר הסימן הרביעי שהוא הדבור. והסתכל בדבור המלאך שאמר לו על מה הכית את אתונך זה שלש רגלים, הושווה עם הדבור של אתון שאמר לו מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים. ותשכיל בכאן שלשה אנשים נצבים שהיו מלאכים ומש אנה ומלאכים ממש, וזה תבין בדברי המלאך שהזכיר לו יצאתי, והיה יכול לומר הנה אנכי לשטן, אבל אמר יצאתי כלומר אחר דבור האתון יצאתי אני לדבר לך ולהשטין לך, וזהו מבואר. (ר' בחיי במדבר רב, כח)

(וַיִּלֶךְ שָׁפִי) to see if God will commune with him. When God appears, Bil'am explains what preparations he has made (וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת-שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחוֹת עָרַכְתִּי וְאָעֵל פָּרָה וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ) and God sends him back with what to say to Balak (וַיִּשֶׁם יְקֹנֶק דָּבָר בְּפִי בַלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בָּלָק וְכֹה) (תִּדְבָר). The message is straightforward that God does not want to curse the people that Balak wishes to curse. Balak expresses his frustration (מָה עֲשִׂיתָ) that Bil'am is not carrying out what Balak had hired him to do. In the second instance, Bil'am does not need to go far nor explain to God what he has prepared. He is immediately sent back with what God wants him to convey to Balak. The second blessing seemingly explains why Bnei Yisrael were chosen to be a blessed nation. Balak's frustration with Bil'am builds and he says "do not curse them, but at least do not bless them (גַּם-קֹב לֹא תִקְבְּנוּ גַם-בְּרַךְ לֹא תִבְרַכְנוּ)." On the third attempt to curse Bnei Yisrael, Bil'am does not even need to leave the area of the altars and he immediately begins to prophesy (וַיֹּאֲרָ בַלְעָם כִּי טוֹב) (בְּעֵינַי יְקֹנֶק לְבָרַךְ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הֵלֵךְ כְּפַעַם-בְּפַעַם לְקִרְאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל). Interestingly, Bil'am speaks of a problem with his eye (שִׁתְּמֵם הָעַיִן) that might be parallel to the injury sustained to his leg in the incident with the donkey.³⁶ The blessing this time is truly complementary and also speaks of Bnei Yisrael's ascendancy over its enemies. This time Bil'am smashes his hands together (וַיִּסְפַּק אֶת-כַּפָּיו) in exasperation (לְקֹב אֵיבִי קִרְאֵתִיךָ וְהִנֵּה בִרְכַת בְּרַךְ זֶה שְׁלִשׁ) (פְּעָמִים) and with full fury lets Bil'am know how disappointed he is and that he should head home empty handed for failing to fulfill Balak's wishes (וַעֲתָה בִרְחֵלְךָ אֶל-מְקוֹמָךָ אֲמַרְתִּי כִּבֵּד אֲכַבְדְּךָ וְהִנֵּה מִנְעָךָ) (יִקְנֶה מִכְבֹּד). But, that is not the end. Similar to the donkey, on the spot, Bil'am, unsolicited, begins to prophesy a fourth time about what the future holds for this nascent nation and how it will outlive and outshine all its enemies. This is a quick and small sampling of the similarities that exist between the two stories of Bil'am and the donkey and Bil'am and Balak. What are we to make of this?

Bil'am smugly thought that it would be fine to head off with the dignitaries of Moav and attempt to curse Bnei Yisrael even though God stipulated otherwise. Unbeknownst to Bil'am, God is providing him with a prelude as to what he is about to experience. He smacks away at the donkey to no avail and then he suddenly is struck by the stark reality when his eyes are opened to see the angel of God.

In Sefer Shmuel, Natan HaNavi, when coming to rebuke David for the sin with Bat Sheva, presents to David HaMelech the story of a wealthy individual who steals from and takes advantage of a poor man.³⁷ It was a situation that he knew would rile-up David's sense of justice and equity and draw him to respond forcefully. As expected, David is so incensed by the behavior of this individual that he unequivocally condemns the thief to death.³⁸ Then all that passion and fervor are silenced when David HaMelech is suddenly faced with the bitter truth and he is informed by Natan HaNavi, "you are that man (אַתָּה הָאִישׁ)." ³⁹ The deflated David self reflects and immediately says, "I have sinned to God (חָטָאתִי) (לִיקְנֹק)." ⁴⁰ In a similar vein, Bil'am is flummoxed by the donkey's unresponsiveness and continues to hit it harder and more powerfully. Even after the donkey speaks to Bil'am, he responds assuredly that he was justified in his manhandling of the unruly donkey and had he had the opportunity to slay it, he would have. Then, suddenly, he gets a glimpse of the angel of God. Bil'am is abruptly faced with the understanding that the donkey was just doing the bidding of God. He offers a mea culpa (חָטָאתִי) and then asks if he should forgo continuing on the journey. The angel of God instructs him to proceed to Balak with the provision that "exclusively what I instruct you, you shall speak." When Bil'am puts all the pieces together, he, similar to David HaMelech, shockingly realizes that he is actually the donkey in the story.⁴¹ Bil'am will be caught in a tug of war between Balak and God similar to the way the donkey was caught between its service to Bil'am and its loyalty to God. He already knows the outcome, but similar to the donkey he has no choice, but to abide by his ultimate master and suffer the humiliation of disappointing Balak.⁴²

It is easy to be self-assured and self-righteous when one is passing judgment on others or justifying their position or behavior. Therefore, it behooves us to self-reflect and realize that many times we are the guilty party, the one we look down upon or the one in need of rectification. God should give us the strength and insight to realize these issues on our own and avoid being similar to David HaMelech and Bil'am who had to face the shocking and harsh reality of being caught in a trap of their own making.

Shabbat Shalom

³⁶ ובדומה לזה: ותלחץ את רגל בלעם – שעל זה נעשה חגר כדכתיב: וילך שפי (במדבר כג, ג). (רשב"ם במדבר כב, כה)
³⁷ שמואל ב, יב, א-ג
³⁸ וַיִּמְרָאף דָּוִד בְּאִישׁ מֵאֵד וַיֹּאמֶר אֶל-נָתָן חַיִּי יְקֹנֶק כִּי בֵן-מְנוּת הָאִישׁ הֵעֵשָׂה זֹאת: (שמואל ב, יב, ה)
³⁹ וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-דָּוִד אַתָּה הָאִישׁ כֹּה-אָמַר יְקֹנֶק אֲלֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲנִי מִשְׁחַתֵּיךָ לְמַלְךָ עַל-יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי הַצִּלְתִּיךָ מִיַּד שְׂאוּל: (שמואל ב, יב, ז)
⁴⁰ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-נָתָן חָטָאתִי יְקֹנֶק וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-דָּוִד גַּם יְקֹנֶק הַעֲבִיר חָטָאתְךָ לֹא תִמּוּת: (שמואל ב, יב, ג)

⁴¹ ויפתח ה' את פי האתון – נראה שגם זה צורך שעה היה להראות לו כי הוא דומה לחמור זה שאין מטבעו לדבר, ולכבודן של ישראל לבד פתח ה' את פיו כך בלעם רק לפי שעה פתח ה' את פיו בנבואה לכבודן של ישראל, ושלא יאמרו האומות אילו היה לנו נביאים חזרנו למוטב. (כלי יקר במדבר כב, כח)
⁴² וישם דבר בפיו - ומה היא השימה הזאת, ומה חסר המקרא באמרו שוב אל בלק וכה תדבר, אלא כשהיה שומע שאינו נרשה לקלל, אמר מה אני חוזר אצל בלק לצער. ונתן לו הקדוש ברוך הוא רסן וחכה בפיו כאדם הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה. אמר לו על כרחך תשוב אל בלק: (רש"י במדבר כג, טז)